

ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Изказване на омбудсмана на Конференция на високо равнище на Съвета на Европа относно третата Стратегия на Съвета на Европа за правата на детето за периода 2016-2021 година

УВАЖАЕМИ ДАМИ И ГОСПОДА,

Благодаря за поканата да говоря в този панел, защото мястото на омбудсмана в дискусиата за детското правосъдие е важно. Неслучайно грижата за защита на правата е възложена на независима от трите власти институция, каквато е омбудсмана, която да осъществява наблюдение и контрол, но и да издигне значимостта на децата и техните права.

Детето е личност. Ако използваме известния цитат на Цицерон, „Човек още от раждането си е личност!“. Т. е. и децата разполагат с всички човешки права, с които разполагаме и ние възрастните, но тъй като често не са в състояние да ги изразят и защитят, институциите сме тези, които следва да осигурим възможност за реализация на техните права. За това - гласът на децата да бъде чул.

Част от правата на децата са в системата на правосъдието. Темата за защита на правата на детето в правосъдието не е нова в международен план, но в България тя започна да се развива отскоро. Отскоро се правят последователни и систематични опити, за да бъдат въведени установените международни стандарти за адаптирано правосъдие за деца.

Срещата на детето с правосъдната система е съдбоносна, тя слага отпечатък върху целия му живот. Начинът, по който системата на правосъдието, и особено на наказателното правосъдие, се отнася към едно дете в критичен за него момент определя пътя, по който ще поеме то. Децата имат право на втори шанс. Освен това, нека не забравяме, че зад всяко дете, попаднало в конфликт със закона, има дълъг списък от възрастни, които са се провалили в своите отговорности. Ние сме длъжници на тези деца.

В България децата в конфликт със закона се въдворяват в институции от затворен тип, т. нар. специализирани интернати. Там живеят, там учат –

изолирани от обществото. Често за простъпки, за които възрастните изобщо не носят отговорност – бягство от вкъщи или от институции, просия, скитничество. Още в първите два месеца след встъпването ми в длъжност омбудсман в края на миналата година извърших проверка във всички тези интернати. Изготвих специален доклад с констатираните нарушения – лоши битови условия, насилие над деца, занемарен учебен процес. И с една генерална препоръка – тези интернати да бъдат незабавно закрити. Защото всеки ден от тяхното съществуване е един ден по-малко детство за няколкостотин деца. За да се случи това е необходима бърза реформа в детското правосъдие. Защото за съжаление, България е една от държавите, в които тази реформа е забавена.

Системата ни е длъжник на децата. Едни от тях са децата, жертви на насилие. Бих искала да споделя с вас няколко примера, с които се сблъсках и които красноречиво показват за това как неадаптираната към нуждите на децата правосъдна система се отразява върху децата и върху резултатите от съдебните производства.

Такъв е случаят на дете жертва на сексуално насилие, извършено от пастрока му в хотелска стая. Детето е изслушано и е разказало за случая, но тъй като не е могло да посочи с точност времето и мястото на посегателството (оказало се, че пастрокът няма регистрация в хотела), разследването е било прекратено.

В друг случай в хода на провеждащо се разследване разказът на детето не е бил взет предвид при формиране на убеждението на разследващия орган, тъй като е било преценено, че детето не може да формира собствени възгледи по този въпрос.

Натъкнах се на случай, в който дете, пострадало от насилие, е било изслушано, след като е минал значителен период от време, а не непосредствено след установяване на деянието. По този начин е възпрепятствано събирането на годен доказателствен материал.

Известни са и случаи, в които децата-жертви се разпитват многократно и те отново и отново преживяват случилото се, което нанася сериозни, а понякога и необратими травми върху психиката на децата, жертви на престъпление.

С тези примери бих искала да подчертая, че адаптирането на правосъдието към специфичните нужди и интереси на децата е спешен

въпрос, решаването на който засяга се само правата на детето, но и интересите на самото правосъдие и на цялото общество. Нереформираните процедури на практика осуетяват ефективното правосъдие и пряко влияят върху усещането за справедливост.

За да бъде правосъдието приятелски настроено към детето, е важно неговият глас да бъде чул, а за да бъде наистина чул, институциите имат правното задължение да признаят това право и да гарантират упражняването му.

През последните години в България бяха направени и положителни стъпки по този въпрос - изграждането на т.нар. „сини стаи“, специални помещения, в които се извършва изслушването на децата в конфликт със закона и на децата, пострадали от престъпления. До момента в страната са изградени 14 „сини стаи“, които се използват предимно за разпит в наказателното производство на деца – свидетели или жертви на престъпление. Тези стаи функционират като част от социалните услуги в градовете.

Освен „сините стаи“ към момента помещения за щадящо изслушване на деца в съдебното производство са създадени в 12 съдебни палати в страната - 4 адаптирани съдебни зали в районни съдилища и 8 адаптирани стаи в съдебните сгради.

В тези специализирани помещения като част от процедурата е предвидено участие на професионалисти при изслушването на детето, превръщане на „официалния юридически език“ в разбираем за детето и вземане предвид на нуждите на деца в уязвимо положение - деца с увреждания, деца от етнически малцинства и момичета.

По този начин чрез подходяща атмосфера и условия се сваля до минимум напрежението и стресът на децата, осигурява се възможност на децата да формират и изразяват свободно своето мнение. С помощта на технически средства изслушването на детето се записва с цел използване в другите фази на наказателното производство и така се избягва травмирането на децата при повторни изслушвания.

Всичко това са важни крачки напред, но за да се осигури устойчивост на тези добри практики е важно те да получат своята законова основа и да бъдат правно регламентирани. Затова и аз като омбудсман се включих активно в изработването на пакет от закони в областта на детското

правосъдие под егидата на Министерство на правосъдието. Това ново законодателство трябва задължително да бъде приведено в съответствие с международните стандарти за детско правосъдие, като всички процедури и граждански, и административни, а не само наказателните, да бъдат чувствителни и приятелски към децата. А моята мисия като омбудсман е да защитавам и изразявам интересите на децата във всички сфери на живота и особено в системата на детското правосъдие.

МАЯ МАНОЛОВА
ОМБУДСМАН НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ